Muikku-Werner, P. & H. Stotesbury (toim.) 2004. Minä ja kielitiede – soveltajan arki. AFinLAn vuosikirja 2004. Suomen soveltavan kielitieteen yhdistyksen julkaisuja no. 62. Jyväskylä. s. 209–225.

▼▼▼▼

KIELTENOPETTAJAT AMMATTIKORKEAKOULUN VERKKO-OPETUSTA RAKENTAMASSA

Ritva Ala-Louko
Rovaniemen ammattikorkeakoulu
Esko Johnson
Keski-Pohjanmaan ammattikorkeakoulu
Minna Scheinin
Turun ammattikorkeakoulu

This article deals with language teachers' perceptions of creating computer-assisted language courses and of implementing information and communication technologies (ICT). The research study was conducted for the Finnish KIVA 2 project. This project set out to train Polytechnic language teachers in the use of ICT for language education, and involved the teachers to produce computer-assisted language courses. The research study looked into the goals of the language teachers for participating in the project and using ICT in their daily work, their experiences of the project, and their views on achieving the goals they had set. The article reports on the findings and discusses factors which may facilitate or restrict the process of implementing computer-assisted language education at the Polytechnic. The article highlights the crucial role of the educational institution for supporting the process.

Keywords: language education, computer-assisted language courses, information and communication technologies

1 JOHDANTO

Virtuaaliammattikorkeakoulu on asiantuntijaverkosto, jonka muodostavat maamme ammattikorkeakoulut. Sen opintokokonaisuudet ovat kokonaan tai osittain verkon avulla etäopiskeluna suoritettavaa koulutusta. Vuosina 2001–2003 toteutettuun Virtuaaliammattikorkeakoulun tuotantorenkaaseen, KIVA-hankkeeseen, osallistui 15 kieltenopettajaa kahdeksasta ammattikorkeakoulusta eri puolilta maata. Hankkeessa keskityttiin verkko-opetukseen soveltuvan kieltenopetusmateriaalin tuotantoon lähtökohtana erityisalojen ammattikielen opetuksen tarpeet.

Ilmoittautumisien perusteella tuotantoon perustettiin kuusi tiimiä, joista kukin edusti eri ammattialoja ja kieliä seuraavasti: ruotsin liikekielen jatkokurssin materiaali, matkailualan ruotsin materiaali, englannin kirjastoalan materiaali, elektroniikan englannin materiaali, teknisen englannin kirjoittamisen materiaali, ranskan yleiskielen oheismateriaali. Tuotettu kuuden eri kurssin verkkomateriaali on ollut tammikuusta 2004 lähtien yhteistyöammattikorkeakoulujen käytössä, kuitenkin siten että osa kustakin kokonaisuudesta on myös sijoitettu Virtuaaliammattikorkeakoulun portaaliin.

Tarkastelemme artikkelissamme sekä kieltenopettajien että organisaation näkökulmasta verkko-opetukseen[1] liittyviä tavoitteita, opettajien arvioita verkko-opetuksen kehittämistyöstä sekä kehittämistyön keskeistä problematiikkaa kolmen tutkimusaineiston pohjalta. Kesäkuussa 2003 lähetimme KIVA-hankkeeseen osallistuneille kieltenopettajille kyselyn, joka on artikkelimme kannalta keskeinen aineisto. Tieto- ja viestintätekniikan opetuskäyttöä koskevan kyselyn toimitimme ammattikorkeakoulujen kieltenopet-

1 Verkko-opetuksella tarkoitamme (esim. Kallialan 2002 määritelmän mukaan) verkon tukemaa lähiopetusta, monimuoto-opetusta verkossa sekä itseopiskelua verkossa.

tajille syksyllä 2002. Lisäksi hyödynnämme tässä artikkelissa vuonna 2000 aloitettua toimintatutkimusta, johon osallistuu kieltenopettajia useasta eri ammattikorkeakouluista.

2 VERKKO-OPETUKSEN EDELLYTYKSET AMMATTIKORKEAKOULUN KIELTENOPETUKSESSA

Syyslukukaudella 2002 kartoitettiin tieto-ja viestintäteknologian käytön luonnetta ja laajuutta ammattikorkeakoulujen kieltenopetuksessa. Kyselyyn vastasi 18 ammattikorkeakoulua. Kunkin ammattikorkeakoulun yhteyshenkilö keräsi kyselyn tulokset, ja vastauksia saatiin yli 100 opettajalta. Kyselyssä selvitettiin ammattikorkeakoulujen teknisten laitteiden käyttömahdollisuuksia, tieto- ja viestintäteknologian hyödyntämistapoja sekä näkemyksiä tieto- ja viestintäteknologian hyödyistä ja haitoista ammattikorkeakoulun kieltenopetuksessa.

Vastausten mukaan tieto- ja viestintäteknologiaa hyödynnetään ammattikorkeakoulujen kieltenopetuksessa monin eri tavoin opiskelijoiden itsenäisessä työskentelyssä, tukimateriaalikanavana, yhteydenpitovälineenä (sähköposti), etätehtävien jakelukanavana sekä koko luokan yhtäaikaisessa työskentelyssä. Kokonaan verkossa toteutettuja kursseja on ollut vähän, mutta monilla opintojaksoilla on kontaktiopetuksen lisäksi verkossa suoritettavia tehtäviä. Kieltenopettajilla on käytössä sekä perinteisiä kielistudioita että multimediakielistudioita.

Kysely osoitti, että ammattikorkeakoulukenttä on panostanut vahvasti tietoteknisiin laitteistoihin ja ohjelmistoihin, ja tietotekniikkaa käytetään kieltenopetuksessa jo monin eri tavoin. Opettajat, jotka käyttivät opetuksessaan tieto- ja viestintätekniikkaa, kertoivat osallistuneensa moniin ammattikorkeakouluissa järjestettyihin tietotekniikan tai verkko-opetuksen koulutustilaisuuksiin. Tämä oli esimerkiksi Ope.fi -koulutusta, verkkosivujen laatimisen tai

oppimisympäristön käyttöön liittyvää koulutusta. Opettajat saivat pääsääntöisesti teknistä tukea oppilaitoksen atk-tukihenkilöltä sitä pyytäessään, joskaan atk-henkilöt eivät opettajien kertoman mukaan välttämättä tunteneet kielenopetuksessa käytettäviä ohjelmia tai niiden soveltamistapoja.

Merkittävimmät syyt siihen, etteivät opettajat käytä tietotekniikkaa opetuksessaan, olivat liian vähäinen tietotekniikan tuntemus, sopivien ohjelmien, ajan ja resurssin puute, vaikeudet saada teknistä tukea sekä kielenopetuksen verkkopedagogisen tietämyksen puuttuminen.

3 KIELTENOPETTAJAN MUUTTUVA ASIANTUNTIJUUS VERKKO-OPETUKSEN KEHITTÄMISESSÄ

Kieltenopetuksen kehittämisprojekteja ovat tutkineet mm. Pollari (2002), Kuure, Saarenkunnas & Taalas (2000), Lehtonen & Tuomainen (2003) ja Nyman (1999). Pollari selvitti tutkimuksessaan verkkosisältöjä tuottaneiden aikuiskoulutuksen kieltenopettajien pedagogisia ratkaisuja. Verkkosisältöjen suunnittelussa ja tuottamisessa kieltenopettajat nojautuivat lähinnä omiin opetuskokemuksiinsa ja kollegiaaliseen neuvotteluun.

Opettajan pedagogiset ratkaisut määräytyivät Pollarin mukaan ensisijaisesti sen pohjalta, mitä opettaja ajatteli itsestään, opiskelijoistaan ja heidän oppimisestaan, toissijaisesti hankkeessa järjestetyn formaalisen koulutuksen perusteella (Pollari 2002: 88–90). Nymanin raportoimassa KIMMOKE-projektissa tavoitteena oli monipuolistaa ja laajentaa kielivalintoja, parantaa opetuksen laatua, kehittää opetussuunnitelmia ja arviointia, luoda uudenlaista yhteistyötä ja edistää avoimien oppimisympäristöjen syntymistä (Nyman 1999: 62–68).

Kehittämishankkeiden haasteelliset työtehtävät ja moniosaamista edellyttävät roolit vievät opettajan uuteen tilanteeseen,

joka tässä näyttäytyy laajenevana asiantuntijuutena. Tynjälän (2003: 91–94) mukaan asiantuntijan työn tunnusmerkkejä ovat (a) elinikäinen oppiminen, (b) tiivis vuorovaikutus ja yhteistyö monien eri alojen asiantuntijoiden kanssa, toisin sanoen monikontekstuaalinen työ, (c) asiantuntijuuden jakaminen ja yhteinen vastuu sekä palveluiden että hyödykkeiden tuottamisessa, (d) huomattava henkisten resurssien käyttäminen vaativaan työn kehittämiseen ja ongelmanratkaisuun, samalla kun monet työprosessit on saatava sujumaan nopeasti automatisoituneiden rutiinien kautta, (e) käytännön työn ja kokemuksen kautta syntyvä hiljainen tieto osana korkeatasoista osaamista.

KIVA-hankkeen loppuvaiheessa toimitetun kyselyn mukaan kieltenopettajat perustelivat osallistumistaan KIVA-hankkeeseen seuraavasti: Motiivina heillä oli ensinnäkin materiaalin tuottaminen – koettu tarve saada uutta materiaalia omaan opetuskäyttöön. Toiseksi opettajat halusivat pysyä ajan tasalla ja oppia tieto- ja viestintäteknisistä kieltenopetuksen sovelluksista. Tämän lisäksi he olivat kiinnostuneita kielten verkko-opetukseen liittyvistä käytännön kysymyksistä. Keskeinen motiivi oli myös pääsy opettajien muodostamaan yhteistyöverkostoon, jonka toimijoista osa oli jo aikaisemmin tuottanut kurssisisältöjä Opetusministeriön rahoittamassa hankkeessa.

Hankkeessaan opettajat olivat pyrkineet luomaan edellytyksiä itsenäiselle, omaehtoiselle ja monimuotoiselle kieltenopiskelulle. Tärkeänä kehittämistavoitteena he pitivät ammattikorkeakouluopetukseen soveltuvan koulutusalakohtaisen, opiskelijoita motivoivan verkkomateriaalin laatimista uuden tekniikan ja uusien ohjelmien avulla. Tuotettua materiaalia ja uusia menetelmiä hyödyntämällä kieltenopetus tulisi entistä monipuolisemmaksi.

KIVA-hankkeen tuloksia arvioidessaan opettajat kertoivat, että he olivat kehittyneet teknisissä taidoissa ja heidän itseluottamuksensa ja varmuutensa tekniikan käytössä olivat vahvistuneet. Verkko-opetukseen soveltuvien menetelmien ja ajattelutapojen käyttö sekä opetuksen-oppimisen eri näkökulmien ymmärtäminen oli

laajentunut myös muuhun opetukseen. ”*Verkko-opetus [on] tullut osaksi normaalia opetusta.”*

Kehittämistyön onnistumista arvioivat opettajat nostivat oman ammattikorkeakouluyksikön tuen ja erityisesti teknisen henkilöstön tarjoaman avun tärkeimmäksi kielten verkko-opetusta edistäviksi tekijöiksi. Oma aktiivisuus, paneutuminen ja kiinnostus edistivät kehittämistyötä, samoin yhteistyö kollegoiden ja KIVA-tiimin kanssa: *“Kurssin tekeminen oli resurssoitu ja olimme etukäteen sopineet, milloin teemme opintojaksoa... [olimme] hyvä työpari”* (kysely kesällä 2003). Kiva-tuotantorenkaan järjestämä koulutus ja kokoontumiset mainittiin myös tärkeinä asioina. Merkittävin kehittämishanketta hidastava tekijä opettajien mielestä oli aikaresurssin puute: *“liika työmäärä muuten, ei ehdi keskittyä kuin pätkissä kerrallaan… aikaresurssia ei ollut varattu, kaikki omalla ajalla”* (kysely kesällä 2003).

Vastaajista monet pitivät saatujen kokemusten jakamista omassa ryhmässä ja ryhmien välillä vähäisenä tai puutteellisena. Pyrkimykset tehdä yhteistyötä jäivät monilta opettajilta toteutumatta. Tämä selittynee sillä, että eri paikkakunnilla ja eri yksiköissä toimivien opettajien oli lukuvuoden aikana vaikea sovitella yhteisiä tapaamisia, joita kehittäminen välttämättä edellyttäisi (vrt. Nyman 1999: 142–144).

4 KOKEMUKSET VERKKOMATERIAALIN KÄYTÖSTÄ KIELTENOPETUKSESSA

Opiskelijan kokema yksinäisyys ja eristäytyneisyys ovat verkko-opetuksen yhteydessä usein mainittuja oppimista estäviä tekijöitä. Samoin tekniikan hankaluuteen liittyvät tekijät, kuten navigoimisen ja liikkumisen vaikeudet verkkoympäristössä, ovat esteenä oppimiselle (Hakkarainen 2001: 68; Nevgi & Tirri 2001: 120–121). Negatiivisiin kokemuksiin johtaa myös se, että opiskelijoilla saattaa olla epärealistisia odotuksia verkko-opiskelun mahdollisuuk-

sista. Felixin mukaan (2002) opiskelijoiden myyttiset uskomukset tietotekniikan mahdollisuuksista liittyvät opiskelun joustavuuteen, laajaan opiskelumahdollisuuksien määrään, tiedon helppoon saatavuuteen, välittömästi saatavaan palautteeseen ja välittömään yhteydenpitoon tutorin kanssa.

KIVA-hankkeen opettajien mukaan opiskelijat ottivat useimmiten myönteisesti vastaan kielten verkko-opiskelun ja yleensäkin tietotekniikan avulla tuetun kieltenopetuksen. Etäopiskelumahdollisuus motivoi erityisesti viimeisen vuoden opiskelijoita, työssä käyviä ja aikuisopiskelijoita, jotka arvostavat ajasta ja paikasta riippumatonta opiskelua.

Opiskelijat pitivät opettajien kertoman mukaan myönteisinä puolina verkkomateriaalin käytön joustavuutta, verkossa olevan oppimateriaalin helppoa saatavuutta ja uusien menetelmien tuomaa vaihtelua. Opettajat kirjoittivat vastauksissaan verkko-opetuskokemuksistaan opiskelijoidensa kanssa seuraavasti:

> *”Opiskelijapalaute oli hyvä, kurssia pidettiin tarpeellisena.”*
> *”Kaikki materiaali on verkossa, ei tarvitse monisteiden kanssa värkätä.”*
> *”Se oli hyvä lisä perinteiseen opetukseen”.* (Kysely kesällä 2003.)

Opiskelijat odottavat verkkomateriaalilta hyvää toimivuutta ja oppimisympäristöltä luotettavuutta ja selkeyttä. He pitivät hyvinä sellaisia verkkotehtäviä, joista sai välittömästi palautteen ja jotka tehostivat opiskelua. Ongelmallista sen sijaan olivat heidän mielestään tekniikan toimimattomuus ja tietokoneavusteisten sovellusten tekninen jäykkyys, kuten esimerkiksi se että tehtävässä vaaditaan tietty oikea vastaus: *”Tekniikka tökkii joskus ... tehtävät koettiin osaltaan aika kankeiksi*”. Verkko-opetuksen kielteisinä puolina opiskelijoiden kerrottiin myös pitäneen (liian) itsenäistä opiskelutapaa sekä verkossa annetun opetuksen persoonattomuutta.

Opettajien vastauksista ilmeni myös, että opiskelijat ovat kokeneet verkko-opiskelun tavanomaista opiskelua työläämmäksi ja vaativammaksi menetelmäksi. Verkko-opiskelu on toisaalta pakot-

tanut opiskelijat aktiivisempaan toimintaan oppimistilanteessa: *”Luokassa lusmuilu onnistuu paremmin”* (kysely kesällä 2003).

5 ITSEOHJAUTUVUUS KESKEISTÄ KIELTEN VERKKO-OPETUKSESSA

Verkko-opetus merkitsee oppijoille oppimiskulttuurin muutosta, joka vaatii heiltä totuttelua uudenlaiseen vastuuseen omasta oppimisestaan. Samalla kun verkossa oleva oppimisympäristö tarjoaa opiskelijalle suuremman vapauden, se myös edellyttää häneltä suurempaa vastuunottoa omasta oppimisestaan. Vaikka ammattikorkeakouluopinnoissa yleensäkin opiskelijoilta edellytetään entistä enemmän itseohjautuvuutta, monilla opiskelijoilla itseohjautuvuus on kuitenkin kieltenopettajien mukaan vähäistä (vrt. Juurakko & Airola 2002). Kyselyyn vastanneiden opettajien mukaan opiskelijoiden itseohjautuvuus verkko-opiskelussa vaihtelee: *”osa... totesi, ettei heille sovi näin itsenäinen työskentely”* (kysely kesällä 2003).

Toisin kuin luokkahuoneopetuksessa verkko-opiskelussa opiskelijalla on enemmän ratkaisuvaltaa opiskelunsa suunnitteluun, työnsä ajoitukseen ja toteutukseen. Opiskelija saa päättää itse työskentelynsä intensiivisyydestä, etenemisvauhdista ja syvällisyydestä. Kyselyyn vastanneiden opettajien mukaan opiskelijoiden tuen tarve kasvaa verkossa. Opiskelijat toivovat lähiopetusta täydentämään verkko-opiskelua ja erityisesti opettajan henkilökohtaista ohjausta verkossa. Seuraavassa lainauksia opettajien vastauksista, joissa he pohtivat opiskelijoiden tuen tarvetta ja ohjausta verkossa:

> *”Opiskelijat ovat pitäneet tärkeänä verkko-opetuksen rinnalla pidettävää lähiopetusta ja opettajan ohjausta ja ’läsnäoloa’ verkossa… He ovat odottaneet opettajan henkilökohtaista palautetta verkossa.”* (Kysely kesällä 2003)

”Pikkuhiljaa… kehittyy ja ymmärtää, esimerkiksi juuri tää ohjausasia siellä verkossa…, että ei ne opiskelijatkaan välttämättä osaa opiskella itsenäisesti. Ja mitä kaikkea se vaatii opettajalta…” (Haastattelu syksyllä 2003).
”Monelta insinööriopiskelijalta jää kurssi suorittamatta kun ei ole ’kädestäpitelijää’.” (Kysely syksyllä 2002).

KIVA-hankkeeseen osallistuneet opettajat luottavat kuitenkin siihen, että opiskelijoilla on riittävät edellytykset opiskella itsenäisesti verkossa. Opettajien mukaan tieto- ja viestintätekniikka lisää opiskelijoiden aktiivisuutta, itseohjautuvuutta ja valinnanmahdollisuuksia. Lisäksi se vapauttaa heidät ajan ja paikan rajoituksista ja mahdollistaa vuorovaikutteisen viestinnän.

Opiskelijoiden toimintaa verkossa ja heidän oppimistaan voidaan tukea paitsi tutoroinnilla, myös verkko-oppimateriaaleilla, oppimistehtävillä sekä yhteisöllisillä menetelmillä, kuten opiskelijoiden keskinäisellä vuorovaikutuksella (Kiviniemi 2001). Verkko-opiskelua voidaan tukea myös säännöllisellä verkko-opetuksen rinnalla pidettävällä lähiopetuksella, jolloin on mahdollista keskittyä erityisesti kielenoppimisessa tärkeään suullisen viestinnän harjoitteluun.

6 OPETTAJIEN KÄSITYKSET VERKKO-OPISKELUN EDELLYTTÄMISTÄ VUOROVAIKUTUSTAIDOISTA

Verkkoympäristö tarjoaa mahdollisuuksia kehittää vuorovaikutustaitoja ja ryhmätyötaitoja sekä mahdollistaa asiantuntijuuden jakamisen, kun yhteisessä ongelmanratkaisussa pystytään hyödyntämään opiskelijoiden, opettajien ja muiden osallistujien tuomaa asiantuntijuutta (Kiviniemi 2000; Kuure et al. 2000). Yhteistoiminnan syntymiseen verkossa vaikuttavat ratkaisevasti opiskelijoiden vuorovaikutustaidot. Jos opiskelijoilla ei ole aikaisempaa kokemusta yhteistoiminnallisista opiskelumenetelmistä, he eivät välttämättä pysty toimimaan tilanteissa, joissa heiltä edellytetään esimerkiksi

ajatustensa jakamista muiden kanssa. Tietoverkoissa tehtävää yhteistyötä tutkineen Kuusisen (2001) mukaan kouluopetus ei valmenna tulevia tietoyhteiskunnan jäseniä uudenlaisessa web-työskentelyssä tarvittaviin yhteistyö- ja tiimityötaitoihin.

Himasen (2001) verkko-opetuskokeilussa kävi ilmi, että yliopisto-opiskelijoilla oli vaikeuksia sitoutua kielenopiskeluun, jossa heidän piti toimia autonomisesti ja muun muassa asettaa itsenäisesti oppimistavoitteensa sekä arvioida oppimistaan. Opiskelijat tarvitsivat runsaasti tutoroivan opettajan tukea ja ohjausta onnistuakseen. Ongelmia aiheuttivat muun muassa opiskelijoiden ajankäytön jakaminen verkko-opiskelun ja muiden aktiviteettien kesken sekä haluttomuus valita sellaisia tehtäviä, jotka olisivat edellyttäneet yhteistyötä muiden kurssilaisten kanssa.

KIVA-hankkeen kyselyssä saatiin jonkin verran tietoa opettajien ja opiskelijoiden kokemuksista verkko-opetukseen liittyneestä vuorovaikutuksesta. Vastauksista kävi ilmi, että vuorovaikutteisia menetelmiä pidettiin yhtenä keinona voittaa luokkahuonetyyppisen kieltenopetuksen rajoituksia.

Toisaalta joidenkin opettajien mukaan opiskelijat eivät suinkaan pitäneet yhteistoimintaa vaativia harjoituksia yhtä motivoivina kuin itsenäisesti tehtäviä verkkotehtäviä: *”Verkkokurssilla olleet yhteistoiminnalliset harjoitukset kuten verkkokeskustelut eivät olleet heidän mielestään erityisen kiinnostavia eivätkä edistäneet oppimista”* (kysely kesällä 2003).

Yhteistoiminnallisilla ja yhteisöllisillä opetusmenetelmillä voidaan pyrkiä tukemaan opiskelijan itseohjautuvuutta verkko-opiskelussa. Oppimisympäristön olisi myös mahdollistettava opiskelijan yksilöllinen eteneminen omien tavoitteidensa mukaisesti. Mannisenmäen (2000: 110–111) mukaan opiskelijan on oltava yhteistoiminnallinen ollakseen itseohjautuva.

Yhteistoiminnallisuuden tukemisen ja ryhmän jäsenten kanssa toimimiseen soveltuvien viestintäkeinojen valintaan vaikuttavat muun muassa tehtävien luonne, välineiden saatavuus kaikille osallistujille tai yhteistoimintaan tarkoitettu ajanjakso (Dillenbourg

1999: 172). Kiviniemen mukaan (2000: 102–103) yhteistoiminnan muodot on ratkaistava ja valittava erikseen kutakin opetustilannetta varten ja suunnittelussa on otettava huomioon opiskelijaryhmän edellytykset ja taidot sekä ohjauksen tarve.

7 VERKKO-OPETUSTA KEHITTÄVÄ OPETTAJUUS

Verkko-opetuksen kehitystyötä arvioitaessa on myös syytä tarkastella, miten toimijoiden työ sujuu – yhdessä kehitystyön vastuuta jakaen ja yhdessä rakentaen, vai totuttuun tapaan yksin omalla tontilla työskennellen. KIVA-kyselyn vastaukset osoittavat, että tieto- ja viestintätekniikkaa opetuksessaan hyödyntävät opettajat ovat yllättävän usein yksinäisiä puurtajia. Opettajien toimintamallin muutosta on KIVA-kyselyn perusteella havaittavissa vain osittain: alakohtaiset tiimit näyttivät toimineen kohtuullisen hyvin, mutta tiimien välillä ei ollut juurikaan yhteistoimintaa. Syiksi mainittiin aika- ja resurssipula, mutta toisaalta yhteistoimintaa ei aina edes koettu tarpeelliseksi. Organisaatio- ja kollegayhteisö toimivat usein pelkästään henkisenä tukena uusia verkkomahdollisuuksia hyödyntäville opettajille:

> *”Kaikki ovat tukeneet ja kannustaneet jatkamaan, ovat tyytyväisiä, että tällaista opetustapaa kehitetään.”*
> *”Oma ammattikorkeakouluni ja sen piirissä toimivat on tukeneet minua olemalla hengessä mukana.”*
> *”Olen tehnyt työtä lähinnä kotona itsenäisesti, enkä ole käyttänyt kollegojen apua tässä suhteessa.”* (Kysely kesällä 2003)

Aineistomme puheenvuoroissa opettajat pohtivat paljon tarjolla olevan koulutuksen ja ATK-tuen laatua ja määrää. Opettajat kaipasivat sellaista teknistä ja verkkopedagogista koulutusta sekä tukea, joka olisi räätälöityä täsmäkoulutusta, ei yleistä ja mitä tahansa aineryhmää kattavaa. Tähän toivomukseen liittyy vaatimus, että

investoinnit teknisiin laitteistoihin ja ohjelmistoihin olisivat pedagogisesti järkevällä tavalla suunniteltuja.

Usein koulutusorganisaatio on myös tukenut opettajaa antamalla tuntihuojennusta tai atk-tukipalveluja. Nämä kuitenkin ovat luultavasti jääneet yksittäisten puurtajien etuoikeuksiksi eivätkä ole koko koulutusyhteisön jäsenten hyödynnettävissä.

> ” *Ammattikorkeakoulussamme on verkkokoordinaattori, jolta saa tarvittaessa tukea joskin hän on sangen kiireinen.”*
> *” (Ammattikorkeakoulu on antanut) mahdollisuuden osallistua tällaiseen projektiin, muuten on saanut selvitä niin kuin parhaiten taitaa.”*
> (Kysely kesällä 2003.)

Opettajat kokevat, että tieto- ja viestintätekniikan käyttö on aikaa vievää ja opettajalle työlästä. Verkko-opetuksen koetaan vaativan opettajalta kokonaan uusien opetusmenetelmien ja pedagogiikan opiskelua teknisten taitojen lisäksi, eikä siihen välttämättä ole mahdollisuutta ajan ja sopivan koulutuksen puuttuessa. Opettajan tehtävä näkyi siis totuttuun tapaan yksin rakentamisena, omana kokeiluna ja oppimisena.

Voimme tiivistäen todeta, että KIVA-hankkeen luomassa kontekstissa yksin puurtaminen vuorotteli vain osittain yhteisöllisen toiminnan kanssa ja että pääsääntöisesti kukin kieltenopettaja tuotti, tiimiorganisaatiosta huolimatta, verkkosisältönsä omassa osatehtävässään. Kasvua opettajan uuteen asiantuntijuuteen on nähtävissä, koska selkeitä irtiottoja perinteisestä ositettuun tehtäväjakoon pohjautuvasta työskentelymallista voi jo tunnistaa:

> *“Tiimi toimi mielestäni hyvin, [vaikka] olemme sopivasti erityyppisiä ihmisiä. Emme tehneet pelkästään niin, että olisimme jakaneet alueen tontteihin, ja jokainen olisi tehnyt vain oman tonttinsa miten parhaiten taisi vaan esim. käsikirjoituksen ideoimme ja laadimme todella yhteistyössä.”* (Kysely kesällä 2003.)

8 VERKKO-OPETUSTA KEHITTÄVÄN OPETUSORGANISAATION UUSI LÄKSY

Edellä mainitsemamme esteet – yksin oppimisen periaate, opettajien kokema resurssien puute, yhteistoiminnan ja yhteisöllisen työskentelyn vähäisyys – antavat aihetta tarkastella verkko-opetuksen toteutumisen ongelmia laajemmin koko koulutusorganisaation kannalta. Millaista panostusta koulutusorganisaatiolta vaaditaan, jotta se voisi tukea verkko-opetuksen kehittymistä osaksi opetustoimintaa? Olisiko syytä resurssoida enemmän vanhaan malliin, vai olisiko koulutusorganisaation toiminnan muututtava perusteellisemmin?

Verkko-opetusta kehitettäessä tulee mielestämme kiinnittää huomiota oppimis- ja tietokäsitykseen ja toimintojen kokonaisvaltaiseen organisointiin. On päästävä pois oppituntiajattelusta ja opettajajohtoisesta toiminnasta. Tämä koskee kieltenopetuksen lisäksi myös laajasti kaikkea opetusta. Toimivaa verkko-opetusta ja sen edellyttämää oppimisympäristöä kehitettäessä ei riitä, että muutetaan metodeja vaan on muutettava toimintaa ohjaavia ajatuksia, organisaatiota sekä fyysistä ympäristöä (esim. Helakorpi 2003; Tella 1996). Tietotekniikan ja verkostoituneiden toimintamallien avulla voidaan murtaa oppilaitosten raja-aitoja, jolloin opiskelijat osallistuvat myös koulun ulkopuolisiin kognitiivisesti merkityksellisiin toimintoihin (Koivisto, Huovinen & Vainio 1999: 28).

Niinimäki (2003) nostaa kahta ammattikorkeakoulua koskevassa tutkimuksessaan esille kysymyksen verkko-opetuksen kokonaissuunnittelusta. Hän näkee perusongelmaksi, ettei koulutusohjelmien sisällä yritetä suunnitella verkko-opetusta kunnolla ja kokonaisvaltaisesti, ja ehdottaa koulutusohjelmille laadittavan verkko-opetuksen strategiaa. Koulutusohjelmien on tehtävä selkeitä verkko-opetuksen opetussuunnitelmallisia linjauksia. Niissä tulee määritellä, millaista verkko-opetusta koulutusohjelmat tarvitsevat, ja tarpeiden on oltava aitoja. (Niinimäki 2003: 48–50.)

Strategiatyö olisi tärkeää myös siksi, että sen avulla pystytään kehittämään sekä tieto- ja viestintätekniikan käyttöä että ennakoimaan tulevia osaamistarpeita (Koivisto, Kylämä, Listenmaa & Vainio 2002: 51). Strategiatyössä nousevat esille myös opettajien koulutustarpeet sekä uusien oppimismenetelmien ja pedagogiikan tuntemuksen tarpeellisuus. Nämä auttavat näkemään, millaisia panostuksia oppilaitosorganisaatiolta edellytetään. Panostukset ovat luultavasti sekä resurssikysymyksiä että koko toimintamallin muutosta vaativia.

Miksi toimintamallin muutos sitten on väistämätöntä? Eikö kaikki voisi olla yhtä selkeää ja hyvin kuin ennenkin? Tosiasia on, että tiedonhallinta, tietotekniikka ja verkostot ovat olennainen osa nykypäivän työyhteisöjä. Siksi myös työelämään valmentavien koulutusorganisaatioiden on pystyttävä toimimaan nykypäivän edellyttämällä tavalla. Työelämä odottaa ns. onnistuvan älykkäitä työntekijöitä, joiden tunnusmerkkejä ovat joustavuus työtehtäviin, ongelmien tunnistamiskyky, kyky luoda ongelmanratkaisustrategioita, kyky pitkäjännitteiseen suunnitteluun, kyky arvioida omia virheitään ja oppia niistä (Oblinger & Verville 1998: 72). Muuttamalla toimintamallejaan perinteisestä oppilaitoksesta verkostoituneeseen opiskeluun koulutusorganisaatiot voisivat paremmin vastata työelämän haasteisiin.

LÄHTEET

Benson, P. & P. Voller (toim.) 1997. *Autonomy and independence in language learning*. London: Longman.

Chapelle, C. 2001. *Computer applications in second language acquisition*. Cambridge, UK.: Cambridge University Press.

Davies, G. 2002. ICT and modern foreign languages: Learning opportunities and training needs. *International Journal of English Studies* 2, 1. [online] [siteerattu 12.10.2003]. Saatavissa: http://www.camsoftpartners.co.uk/needs.htm.

Dillenborough, P. (toim.) 1999. *Collaborative learning – cognitive and computational approaches: Advances in learning and instructional series*. Pergamon: Earli.

Felix, U. 2002. *Teaching language online: Deconstructing the myths*. Esitys Eurocall 2002 -konferenssissa Jyväskylässä 16.8.2002.
Hakkarainen, K. 2001. Aikuisen oppiminen verkossa. Teoksessa P. Sallila & P. Kalli (toim.) *Verkot ja teknologia aikuisopiskelun tukena. Aikuiskasvatuksen 42. vuosikirja*. Helsinki: Gummerus.
Helakorpi, S. 2003. *Kouluyhteisön muutos ja johtaminen*. [online] [siteerattu 2.1.2004]. Saatavissa: http://openetti.aokk.hamk.fi/seppoh/web4/uusin%20web/yhteiso.htm.
Himanen, R. 2001. *"You have mail in Telsi". Fostering learner ownership of foreign language learning in a web-based learning environment*. Englannin laitos. Oulun yliopisto.
Johnson, E. 2001. Verkkopedagogiikkka amk-kieltenopetukseen? Teoksessa A. Airola (toim.) *Kieltenopetuksen haasteet ammattikorkeakouluissa.* Joensuu: Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulu.
Juurakko, T. & A. Airola 2001. *Tehokkaampaan kielenoppimiseen*. Hämeenlinna: Hämeen ammattikorkeakoulu.
Kalliala, E. 2002. *Verkko-opettamisen käsikirja*. Jyväskylä.
Kantelinen, R. 2000. Kieliopinnot ja kieltenopettajantyö ammatillisessa koulutuksessa. Teoksessa P. Kaikkonen & V. Kohonen (toim.) *Minne menet, kielikasvatus? Näkökulmia kielipedagogiikkaan*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
Kassen, M. & C. Higgins 1997. Meeting the technology challenge: introducing teachers to language-learning technology. Teoksessa M. Busch & R. Terry (toim.) *Technology-enhanced language learning*. Lincolnwood, Ill.: National Texbook Company, 263–285.
Kiviniemi, K. 2000. *Johdatus verkkopedagogiikkaan*. Keski-Pohjanmaan ammattikorkeakoulu. A: tutkimusraportteja. Kokkola: KP-Paino.
Koivisto, J., M. Kylämä, J. Listenmaa & L. Vainio 2002. *Virtuaaliopetuksen haasteet ja niihin vastaaminen. Malleja ja menetelmiä opetushenkilöstön osaamistarpeen ennakointiin virtuaaliopetuksessa yliopistoissa ja ammattikorkeakouluissa* [online]. Helsinki*:* Opetusministeriö. [siteerattu 1.12.2003]. Saatavissa: http://www.minedu.fi/julkaisut/pdf/101ESR.pdf
Koivisto, J., L. Huovinen & L. Vainio 1999. *Opettajat oppimisympäristön rakentajina. Opettajien perus- ja täydennyskoulutuksen ennakointihankkeen (OPEPRO) selvitys 5* [online]. Helsinki: Opetushallitus [siteerattu 3.12.2003]. Saatavissa: http://snor.joensuu.fi/oph/opepro5.pdf
Kuure, L., M. Saarenkunnas & P. Taalas 2000. Verkkovälitteisen tapauskeskustelun mahdollisuuksia kielenopetuksessa ja opettajankoulutuksessa. Teoksessa P. Kaikkonen & V. Kohonen (toim.) *Minne menet, kielikasvatus?* Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino, 204–221.
Kuusinen, R. 2001. *Ongelmana yhteistyökyvyttömyys? Teoreettisen ymmärryksen etsintää web-avusteiseselle tiedontuottamisyhteistyölle*

[online]. Helsinki: Helsingin yliopisto [siteerattu 10.9.2003]. Saatavissa: http://ethesis.helsinki.fi/julkaisut/kas/opett/vk/kuusinen/.
Lehtonen, T. & S. Tuomainen 2003. CSCL – a tool to motivate foreign language learners: The Finnish application. *ReCALL 15 (1)*, 51–67.
Mannisenmäki, E. 2000. Oppija verkossa – yksin vai yhdessä. Teoksessa J. Matikainen & J. Manninen (toim.) *Aikuiskoulutus verkossa. Verkkopohjaisten oppimisympäristöjen teoriaa ja käytäntöä.* Helsingin yliopiston Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus. Tampere: Tammerpaino, 109–120.
Matikainen, J. 2001. *Vuorovaikutus verkossa. Verkkopohjaiset oppimisympäristöt vuorovaikutuksen näyttämönä*. Helsingin yliopiston tutkimus- ja koulutuskeskus Palmenia. Helsinki: Yliopistopaino.
Mäki-Komsi, S. & E. Ropo 2003. Modern media and instructional technology in vocational education: some experiences of the diffusion of new technology in adult education institutions. Teoksessa J. Bopry & A. Eteläpelto (toim.) *Collaboration and learning in virtual environments.* Jyväskylä: University of Jyväskylä, 131–136.
Nevgi, A., S. Lindholm-Ylänne & J. Kurhila. 2003. Yliopetusta verkossa. Teoksessa S. Lindholm-Ylänne & A. Nevgi (toim.) *Yliopisto- ja korkeakouluopettajan käsikirja*. Porvoo: WSOY, 403–425.
Nevgi, A., J. Kurhila & S. Lindholm-Ylänne 2003. Kohti virtuaalisia oppimisympäristöjä. Teoksessa S. Lindholm-Ylänne & A. Nevgi (toim.) *Yliopisto- ja korkeakouluopettajan käsikirja*. Porvoo: WSOY, 376–402.
Nevgi, A. & K. Tirri 2001. Oppimista estävät ja edistävät tekijät verkko-opiskelussa. Teoksessa P. Sallila & P. Kalli (toim.) *Verkot ja teknologia aikuisopiskelun tukena*. Helsinki: Kansanvalistusseura ja Aikuiskasvatuksen tutkimusseura, 117–176.
Niinimäki, J. 2003. *Verkko-opetus ammattikorkeakoulussa – katsaus pedagogisiin malleihin ja toiminnan organisointiin.* Turku: Turun ammattikorkeakoulun raportteja 17.
Nyman, T. 1999. *KIMMOKE. Seuranta- ja arviointitutkimuksen loppuraportti*. Kielenopetuksen monipuolistamis- ja kehittämishanke 1996–2000. Moniste 28/1999. Helsinki: Edita.
Oblinger, D. & A.-L. Verville 1998. *What business wants from higher education*. Arizona: Oryx Press.
Pollari, P. 2002. *Kieltenopettajien pedagogiset ratkaisut verkkopohjaisessa oppimisympäirstössä*. Julkaisematon lisensiaatintyö. Jyväskylän yliopiston kirjasto.
Tella, S. 1996. Foreign languages and modern technology: harmony or hell? Teoksessa M. Warschauer (toim.) *Telecollaboration in foreign language learning*. Proceedings of the Hawai'i symposium, 3–17.
Tynjälä, P. 2003. Ammatillinen asiantuntijuus ja sen kehittäminen tietoyhteiskunnassa. Teoksessa J. Kirjonen (toim.) *Tietotyö ja*

ammattitaito. Knowledge work and occupational competence. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 85–108.

Warschauer, M. & Meskill, C. 2000. Technology and second language learning. Teoksessa J. Rosenthal (toim.) *Handbook of undergraduate second language education*. Mahwah, NJ.: Lawrence Erlbaum, 308–318.